

1.

De volstreckte chaos in de Nederlandse politiek heeft weer een nieuwe wending gekregen door het vertrek van alle NSC-ministers. Dat zij geen verantwoordelijkheid meer willen nemen binnen een kabinet dat geen enkele maatregel wil nemen tegen de genocidale politiek van de Staat Israël, is te begrijpen. Maar je kunt je vooral afvragen waarom zij mede dit kabinet en daarmee deze chaos van meer dan een jaar hebben mogelijk gemaakt. Was dit niet allemaal al bij aan vang te voorzien geweest, deze chaos, deze onbestuurbaarheid, dit wanbeleid al zo goed als alle fronten? Ja zullen velen zeggen: dit had je kunnen weten, dit was te voorzien.

En daarmee zijn we bij het thema van vandaag. Een oud woord uit de christelijke traditie: voorzienigheid. Een gedogmatiseerd thema, dat niet zelden voor een berg ellende heeft gezorgd. Voorzienigheid, veelal gebruikt om de almacht en blijvend sturende hand van God aan te duiden. God die, op de door hemzelf vastgestelde tijd, in alles voorziet.

Om te weten wat kerken er precies mee bedoelen moet je niet de bijbel, maar de Catechismus van diverse kerken raadplegen. 'Wij noemen de beschikkingen waarmee God zijn schepping naar volmaaktheid leidt: goddelijke voorzienigheid.' Aldus paragraaf 302 van de KKK: de Catechismus van de Katholieke kerk. En wat is dus het juiste antwoord op de vraag: 'Waaruit bestaat de goddelijke voorzienigheid?': De goddelijke voorzienigheid bestaat uit de beschikkingen waardoor God met wijsheid en liefde al de schepselen op zijn wijze naar hun uiteindelijk doel leidt.

De taal van de Heidelbergse Catechismus zegt het zowaar nog plechtiger: 'De almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods, door welke Hij hemel en aarde, mitsgaders alle schepselen, gelijk als met Zijn hand nog onderhoudt, en alzo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijs en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, en alle dingen, niet bij geval, maar van Zijn Vaderlijke hand ons toekomen.'

En waartoe dient dit alles: 'Dat wij in allen tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar zijn mogen, en in alles dat ons nog toekomen kan, een goed toevorst hebben op onzen getrouwen God en Vader...'.

Niets gebeurt per toeval, alles is gepland. Wat je ook overkomt, het komt uit Gods hand. En denk niet dat je je buiten Gods hand om zou kunnen bewegen, dat je je überhaupt zou kunnen verzetten tegen die goddelijke kracht. Een soort vorige-eeuwse variant op 'Wij zijn ons brein' van hersendeskundige Dick Swaab. Dat je maar niet denkt dat je ergens invloed op hebt.

2.

Wie hoopt, of uit gaat van een God die vanuit de hoge hemel in zal grijpen in deze wereld, die is tijdens de geschiedenis van de mensheid keer op keer teleurgesteld. Kijkend naar hoe de mensheid tot nu toe deze aarde bewoonbaar of beter gezegd onbewoonbaar heeft gemaakt voor de grootste meerderheid van haar bewoners, en sinds de industrialisatie voor de ecosystemen, dieren en natuur, dan kan dit vanuit een voorzienigheidsgeloof – in de traditionele betekenis van het woord - alleen leiden tot cynisme. Cynisme jegens een God die alles schijnt te besturen, te bepalen en op zijn vastgestelde tijd zal ingrijpen, maar ook een cynische kijk op mens en wereld. Deze wereld en de mensheid kan immers niet anders dan aan z'n slechtheid ten ondergaan. En God, ach God, die ziet ons aan en doet maar niks, maar zal vast en zeker op een dag zijn grote wrake over deze wereld uitspreiden.

Er lijkt in dit hele traditionele denken over voorzienigheid weinig ruimte voor verantwoordelijkheid van de mens. Sterker nog, wij hoeven geen verantwoordelijkheid te nemen, in alles wordt voorzien, God bepaalt wanneer. Is dit een volwassen manier om met geloof om te gaan? Dat je de morele en

ethische afwegingen buiten jezelf legt? Is er niets anders te doen dan lijdzaam afwachten en ons lot in Gods hand leggen?

In plaats van een God die zich vanuit de hemel voor de morele afweging en voor de ethiek garant stelt, zoekt bijvoorbeeld de Joods-Franse filosoof Emanuel Levinas God in de ethiek zelf. Alle religieuze woorden die hij gebruikt - 'uitverkiezing', 'voorzienigheid', 'transcendentie' - zijn steeds verbonden met wat hij noemt de ethische oersituatie, het van aangezicht tot aangezicht, het moment waarop ik het Gelaat van de noodlijdende ander echt waarneem.

Op de momenten dat ik gehoor geef aan een ethisch appèl, op die momenten rust het fundament van een volwassen religie, en niet op, zoals Levinas zegt: "vreemde tovenaars in de hemel die prijzen uitreiken, straffen opleggen of fouten vergeven"

God grijpt dus niet in, trekt niet aan touwtjes. Voorzienigheid heeft dus met iets anders te maken. Het gaat over het feit dat vanaf het moment dat we geweven zijn in de moederschoot, dat vanaf dan ons geweten gewekt is en dat wij gekend en geweten zijn nog voor onze geboorte (psalm 139). Goddelijke voorzienigheid is liefdestaal en raakt aan het visioen van liefde en een wereld voor allen, een visioen dat er al was – zo zegt het bijbelse verhaal – nog voor de dagen der schepping.

3.

In een brief met de titel 'taakverdeling' die Abel Herzberg schreef aan zijn grootvader, laat hij God zeggen:

'Geen mensenhand kan sneeuw en regen maken, laat staan de zondvloed...Maar zij kan iets beters. Ik heb de mensen alles gegeven wat zij nodig hebben om in vrede en vriendschap te leven. Ook ben ik kwistig genoeg geweest in het verdelen van kennis en talenten, waarmee zij al mijn gaven gebruiken kunnen. Evenmin ontbreekt het hun aan wetten die hun handelingen moeten bepalen. Hiermee acht ik mijn taak volbracht. Wat nu nog moet worden verricht, dient aan de mens zelf te worden overgelaten. Zo hoort de orde tussen ons te zijn. Het woord, en meer dan het woord, de daad is aan hen.'

God grijpt niet in, er zijn wel ingrijpende woorden gegeven, Thora woorden: heb mij lief, doe mij recht, neem mij op, ik ben een mens als jij. Woorden die ons geweten scherp en ons laten weten dat het onze taak is om te voorzien in de menselijke behoefte, in menselijke waardigheid, waar die geschonden wordt. Wijzelf kunnen voorzien in menselijke waardigheid en wij kunnen voorzien wat de wrange vruchten zijn van ons gedrag dat niet voorkomt uit dat liefdesvisioen, dat niet getoetst is aan ons geweten, of geen vrucht is van een ontmoeting 'van aangezicht tot aangezicht'.

Voorzienigheid gaat over wat te voorzien is. Te voorzien is dat wanneer je een hele grote groep mensen jarenlang opsluit in een veel te kleine ruimte en zonder enig perspectief op toekomst dat er hele nare dingen gaan gebeuren in de hoofden van mensen. Heel wat sociologische experimenten en onderzoeken wijzen dat uit. Maar het is makkelijker, na de verschrikkelijke gebeurtenissen waarbij vrouwen het slachtoffer werden, te roepen dat de grenzen dicht moeten en dat geen vrouw meer veilig is, dan onder ogen te zien dat dit mede – niet alleen – maar mede vrucht is van het inhumane asielbeleid van de voorbije jaren.

4.

Het twaalfde hoofdstuk van het Lukas evangelie begint met de mededelingen dat er duizenden bijeengekomen waren. En in die menigte geeft Jezus zijn leerlingen instructies over wat hen te wachten staat als getuigen van het koninkrijk Gods. 'Wees niet bezorgd over je ziel, wat je zult eten, of over je lichaam. Kijk naar de raven, kijk naar de leliën. Vrees niet, jullie vader weet wat je nodig hebt. Zoekt veeleer zijn koninkrijk en de rest zal je ook nog gegeven worden'. (Lukas 12). Wie zijn al die mensen, die duizenden, die hem vragen willen stellen en die horen wat Jezus aan nieuwe inzichten te vertellen heeft over onbezorgdheid? De tijden van toen waren niet heel veel anders dan die van nu, het waren niet de geslaagden, de succesmensen, de veelverdieners die zichzelf de

geuzennaam 'hardwerkende Nederlander' hebben aangemeten. Nu de verkiezingen weer in aantocht zijn is het weer van stal gehaald: het belang van de hardwerkende Nederlander. En vaak wordt dan veel geld verdienen gelijkgesteld aan hard werken. De stratenmaker, de vuilophalers, met inkomens net boven het minimumloon zijn dat geen hardwerkende Nederlanders?

Maar nee, zijn gehoor bestaat niet uit de geslaagden, niet uit de bezitters, de machthebbers. Zij vertegenwoordigen immers vaak de groep die juist geen verandering wil, zij hebben belang bij de status quo. Het zijn de geslagenen, de onrechten en de onderdrukten, de slachtoffers van de mainstream en de status quo en wellicht hier en daar een tot een andere orde bekeerde machthebber en succesvolle handelaar. De verzamelde gemeente in dat open veld, bestaat uit mensen die hopen op een nieuwe toekomst, op een woord dat perspectief biedt en ingrijpt in een situatie van lijden, zinloosheid, cynisme en berusting.

Wees niet bezorgd, is dan ook geen oproep tot zorgeloosheid en berusten in de situatie. Het gaat er niet om dat je alles maar over je heen laat komen. Integendeel, het is een oproep om onbezorgd en vol vertrouwen in verzet te komen, perspectief te creëren en op zoek te gaan naar het koninkrijk van God. Bijbelse taal voor een nieuwe wereld, waar brood en gerechtigheid is voor allen.

5.

Die nieuwe wereld is mogelijk, maar niet zolang we ons richten op de bijzaken. Niet zolang wij onszelf spiegelen aan de geslaagden van deze samenleving en denken dat dat de richting is die we op moeten gaan. Ze is mogelijk door ons als het ware aan te sluiten bij de onderstroom, bij die liefdespoëzie die vanaf de dagen der schepping dwars door alle muren, scheidslijnen en conflicten mensen de moed en kracht geeft om op te staan. Wanneer we ons aansluiten bij de ingrijpende Thorawoorden over solidariteit, mensenrechten en menselijke waardigheid.

Nee dat is niet de grote stroom, dat is niet het beeld van onze samenleving. Dat is een onderstroom, vaak onzichtbaar zelfs, maar die tegelijk onder alles wat zichtbaar fout gaat, de koers bepaald naar een nieuwe toekomst. Niets in deze wereld is ooit veranderd door de machtigen en de geslaagden. Altijd begon het in de marge, in de ondergrondse, bij de kunst, de literatuur, bij voor gek verklaarde eenlingen en uitgelachen kleine groepjes, die voorzagen en voorzien dat het anders moet en anders kan. Ze worden vaak weggezet als elitair, of door sommige politici weggehoond als 'de elite'. Maar het zijn vaak vooroplopers, mensen en groepen die zeiden en zeggen: 'en zo doen we het niet langer, het moet anders, beter, humaner'.

6.

Zoek het Koninkrijk en haar gerechtigheid en de rest word je geschonken. Dat is geen voorzienigheid, dat is heilig geloof in een nieuwe wereld die komen zal. Zoals de man die op de dag voordat hij voor het vuurpeloton moest komen in de muur van zijn cel kraste: 'Gerechtigheid zal wederkeren' (Henk van Randwijk - Celdroom).

Zeg amen. Dat het zo moge zijn.